

Sosialt arbeid, juss og kjønn

av Kristian Andenæs

Juss og kjønn

En pågående undersøkelse om sosisonomenes rettsanvendelse (Andenæs/Hjemdal 1988) gir blant annet grunnlag for å diskutere forholdet mellom juss, kjønn og sosialt arbeid. Med utgangspunkt i data fra undersøkelsen blir teori som er relevant for disse problemstillingene trukket inn. Karin Widerbergs artikkel i nr. 42 om legalstrategier og refleksiv rett i et kjønnsperspektiv har inspirert til å presentere dette materialet i artikkels form.

I intervjuer med sosialarbeidere i 20 norske kommuner har vi blant annet prøvd å finne ut noe om kjønnets betydning for sosialt arbeid, altså betydningen av at sosialarbeideren er kvinne eller mann. I denne sekvensen er det også gitt interessante kommentarer til forholdet mellom juss og kjønn.

Sosialt arbeid er langt på vei et kvinneyrke. Sosisonomutdanningen har en meget sterk overvekt av kvinnelige studenter, og vi finner dette forholdet igjen på sosialkontorene.

Mens det er meget stor andel kvinner blant sosialarbeidere totalt, finner vi den motsatte tendensen på sjefsnivå. Her er menn i klart flertall. Dette kan ikke forklares med at det var en større andel menn tidligere, slik at det skulle være en større andel menn i riktig "sjefsalder" enn for gruppen totalt. Situasjonen er m.a.o. ikke ulik den vi finner i andre kvinneyrker med mannlige innslag, som f.eks. sykepleierne.

Vi mente at det ville være av interesse å undersøke om det er ulikheter i mannlige og kvinnelige sosialarbeideres holdninger når det gjelder tilnærming til og utføring av arbeidet, og om det kan spores ulike holdninger til lovgivningen som arbeidsredskap.

Mannen som talsmann

Et forvarsel om forholdet mellom kjønnene fikk vi ganske tidlig i intervjuperioden. På de første kontorene vi kontaktet, anmodet vi om å få intervjuet to av de ansatte. Vi gjorde oppmerksom på at vi i intervjuene totalt sett var interessert i en blanding av sosialarbeidere på sjefsnivå (sosijsjef, sosialkonsulent o.l.) og på klientarbeidernivå (kurator, fullmektig).

De fem første intervjuene vi fikk, var med menn, tre på sjefsnivå og to på kuratornivå. Vi skjønte derfor at vi måtte påvirke utvalget av intervjuobjekter mer for å få en tilstrekkelig andel kvinner i materialet. Det var nok flere for-

klaringer på at vi til å begynne med fikk bare menn. For det første utgjør de som nevnt en klar majoritet på sjefsnivå. For det annet er det nokså sannsynlig at menn i underordnete stillinger er på vei "oppover" og dermed står i første rekke når kontoret skal markeres utad. De kan også ha et nærmere kollegialt forhold til de mannlige sjefene, og i større grad bli "stolt" på som representanter for kontoret enn de kvinnelige underordnete. For det tredje har det nok spilt en rolle at vi selv var menn. Antakelig ville kvinnelige forskere i større utstrekning blitt møtt av kvinnelige sosialarbeidere. Vi måtte derfor begynne å presisere at vi ønsket, dersom det var mulig, at minst en av de vi skulle intervju skulle være kvinne.

Alle våre intervjuobjekter kommenterte spørsmålet om kjønnsroller. Totalt endte vi opp med 18 menn og 14 kvinner. Hvis vi opererer med sjefsnivå, mellomnivå (konsulenter) og klientarbeidernivå, fordeler de 32 seg på 11 sjefer, 10 på mellomnivå og 11 på klientarbeidernivå. 9 av 11 sjefer var menn, på mellomnivå var det 5 av hvert kjønn og på klientarbeidernivå var det 5 menn og 6 kvinner.

Mannlige og kvinnelige sosialarbeidere

Totalt mener 19 av de spurte at det er forskjeller på menn og kvinner i utførelsen av sosialt arbeid, og alle svarene går i samme retning. Av disse er 10 menn og 9 kvinner. 8 mener at det ikke er forskjeller; denne gruppen utgjøres av 5 menn og 3 kvinner. De siste 5, 3 menn og 2 kvinner, er uklare. De tenderer nok til å mene at det er forskjeller, men kan ikke peke på noe konkret. De som mener at det ikke er forskjeller, er stort sett de eldre intervjuobjektene. De fleste av disse er å finne i sjefs- eller mellomskiktet.

Mange ville nok ventet at det ville vært større forskjell på menn og kvinner når det gjelder oppmerksomhet på kjønnsrolleproblematikk. Materialet viser bare klare forskjeller på grunn av alder.

De videre kommentarene om hva forskjellene består i, viser nokså klart samsvar mellom hvordan menn oppfatter seg selv og hvordan de blir oppfattet av kvinnene og vice versa. Vi kan derfor som et utgangspunkt se på hva som blir oppfattet som typiske trekk ved mannlige og kvinnelige sosialarbeidere uten at det er nødvendig å trekke inn hvem som har oppfatningene. Det kan nok imidlertid spores en ulikhet i at mennene i større grad snakker om seg selv enn de kommenterer de kvinnelige sosialarbeiderne, mens kvinnene i større grad kommenterer trekk ved mennene. I tillegg har kvinnene gjennomgående gått mer engasjert inn i dialogen om dette spørsmålet, og gitt mer utfyllende kommentarer. Uttalelsene tar gjerne utgangspunkt i hvordan den enkelte opplever seg selv, og suppleres med uttalelser om eget og motsatt kjønn generelt.

De fleste kommentarene om menn går på at de er administrativt og økonomisk orientert, at de er selvsikre og utadvendte, saklige og regelorienterte. De vil gjerne bli sjef. En av mennene sier:

"Vi har en mye mer saksorientert tilnærming, mindre vekt på prosess, det tror jeg er helt tydelig. Så er det vel typisk at vi -ja mennene, har kanskje et mer avslappet forhold til problemene. ---- Det er vel mer tradisjonelt da. At kvinner kvier seg for å ta ledende stillinger. Det er nå det ene, og det andre er vel mer en slik mekanisme i kommunen også, at på en måte stillinger, både gjennom instruks og ansettelse, blir dirigert i forhold til, eller skredersydd i forhold til menn, i større utstrekning enn til kvinner. Så er det vel generelt med menn - de er mer villig til å ta ansvar, har et mer avslappet forhold til ansvar."

Om kvinnene heter det at de er klientorienterte, usikre, bruker følelser og er ikke regelorienterte. Med klientorientering menes flere ting. En del av kvinnene gir uttrykk for at de foretrekker å arbeide med klienter framfor å rykke opp i sjefsstilling (en av kvinnene gir uttrykk for at det eneste som kan motivere henne til å søke sjefsstilling, er å slippe å få inkompetente sjefer over seg). Klientorientering betyr også oppfatning av klientenes behov, og i denne forståelsen ligger også et motsetningsforhold til regler som oppfattes som rigide. Det kan også leses ut av materialet at kvinner tar sakene mer inn over seg og blir mer slitne og frustrerte enn mennene. I motsetning til kvinnene uttales det at mennene beholder distanse til arbeidet. En av kvinnene sier:

"Jeg tror at vi som kvinner for det første er mer tålmodige. Jeg tror vi bruker mer tid til å lytte og til f.eks. bygge opp kontakt, at vi kanskje er mindre autoritære eller demonstrerer makt, ikke så opptatt av byråkratiet som våre mannlige kolleger. Samtidig - det er vel en svakhet med oss også - så er vi kanskje ikke så inne i f.eks. regelverket da, det formelle regelverket. At vi er mer opptatt av andre sider av det sosiale systemet. ----jeg tror sånn generelt at vi har en annen måte å tilnærme oss klientene på. ---- Men å sitte og være sjef på et sosialkontor, det tror jeg ikke jeg ville trives med. Bortsett fra lønnen da."

Som helhet gir materialet inntrykk av fleksible kvinner og "firkantete" menn. Det understrekes av mange at et sosialkontor har behov for begge kjønn. Dette gjøres dels uspesifisert, ved at det sies at kvinner egner seg best for visse typer saker og menn for andre. Dels spesifiseres det. Det er en del kommentarer som sier at kvinner passer best i barnevernssaker (dette sies ikke om noen menn) og andre saker med familiært utgangspunkt. Menn framheves bl.a. i forhold til grupper av mannlige innvandrere. Vi ser at kvinnene blir foretrukket til de tyngste og mest arbeidskrevende sakene (barnevern), samtidig med at det er kvinnene som tar arbeidet mest inn over seg og blir slitne og frustrerte. Noen vil kanskje si at de blir slitne og frustrerte *fordi* de arbeider med de tyngste sakene. Generell innsikt i kjønnetenes psyke tilsier at kvinnene tar arbeidet mer

inn over seg enn mennene. *I tillegg* får de altså arbeidet med de tyngste sakene. I en viss grad tyr nok de intervjuete til stereotypier som er vanlige blant yngre sosialarbeidere, der også mennene har et relativt høyt bevissthetsnivå om disse spørsmålene. Men det er også nærliggende å tolke materialet i retning av at det er reelle ulikheter mellom menns og kvinners sosialarbeid. Svarene bygger også på observasjoner som viser at menn og kvinner fungerer forskjellig: Menns sosialarbeid ligger opp til idealet for byråkratisk forvaltning, mens kvinners likner mer på det vi forbinder med omsorg eller behandling.

I mye av sosialarbeiderlitteraturen (se f.eks. Stjernø 1982) opereres det med et motsetningsforhold mellom forvaltning/rettsanvendelse og behandling/omsorg. Dette motsetningsforholdet gjøres etter min mening sterkere enn det er grunnlag for, samtidig med at de to kategoriene beskrives som adskilte aktiviteter. Slik jeg ser det, bygger såvel forvaltning som behandling/omsorg på rettslige grunnlag, selv om dette er delvis ulikt og det rettslige grunnlaget kan ha ulik styrke i forhold til ulike situasjoner. Det relevante blir dermed å studere integrerte prosesser, og vurdere hvorvidt de ulike elementer kolliderer eller harmonerer.

Hvilke konsekvenser skulle så menns og kvinners ulike tilnærminger ha i forhold til de rettslige sidene ved sosialt arbeid? Jeg skal se nærmere på dette ved å ta for meg to ulike teoretiske innfallsvinkler om forholdet mellom rett og kjønn. Det første bidraget er nærmere 60 år gammelt og skrevet av en mann. Det andre er nyskrevet av en kvinne.

Jerome Frank og Karin Widerberg

Den amerikanske juristen *Jerome Frank* er særlig kjent for sine teorier om rettsikkerhetsillusjonen og om retten som farssubstitutt. Her er det siste spørsmålsstilling som interesserer, som for Frank er et grunnlag for den første.

Frank (1930, sitert etter Eckhoff 1953) mener at mytene om et rettsikkert og forutberegnelig rettssystem opprettholdes delvis for å tilfredsstille irrasjonelle behov. Han mener at de fleste mennesker har en lengsel etter uoppnåelig trygghet, og at denne lengsel sannsynligvis har sin rot i opplevelser fra tidligste barndom. Barnet har redsel for det ukjente, usikre og foranderlige og søker trygghet, velvære og beskyttelse og forlanger en pålitelig og kontrollerbar verden. Det er først og fremst foreldrene som hjelper barnet med å tilfredsstille disse behovene. I barnets øyne er foreldrene allmektige og allvitende. Men det er forskjell på foreldrene. I mer eller mindre patriarkalsk pregete samfunn, vil barnet først og fremst finne trøst og ømhet hos moren, mens faren representerer kunnskapen og makten. Han treffer de viktige avgjørelsene, og han er autoriteten som fastsetter og håndhever de regler man lever etter.

Etter hvert som barnet vokser opp, mister det mye av sin opprinnelige respekt og beundring for faren. Han er ikke ufeilbarlig, og det er mye han ikke

kan eller vet. Dette illusjonstapet er det vanskelig å akseptere, og barnet søker etter noe annet som det kan ha like blind tiltro til og som gir like stor sikkerhet.

Retten egner seg særlig godt som farssubstitutt, fordi den har mange av de samme funksjoner i de voksnes verden som faren har i barnets. Den ubevisste lengsel etter noe som er ufeilbarlig og gir fullkommen sikkerhet, blir ofte knyttet til retten, og lengselen gir seg utslag i en illusjon om at retten virkelig tilfredsstiller disse kravene. Frank mener at ønsketenkning (å oppfatte tingene som man helst vil at de skal være), rasjonalisering (verden forestilles som harmonisk og rasjonell) og verbalisering (identifisering av ord og ting) er karakteristisk for barnet, men det preger også meget av den rettslige tenkning. At barnslige egenskaper har så lett for å prege voksnes tenkning nettopp på dette feltet (det rettslige), ser han som en bekreftelse på sin hypotese om at retten ofte tjener som farssubstitutt.

Frank bygger på dybdepsykologisk teori og Piagets barnepsykologi. Ønsket om en predikerbar verden er noe som det fortsatt legges vekt på innen kognitiv psykologi og innen attribusjonsforskningen (Shaver 1975). Koplingen mellom psykologi og rettsvitenskap og de konklusjoner som trekkes, er Franks originale bidrag.

Karin Widerberg (Retfærd nr. 42/1988) har skrevet om legalstrategier og refleksiv rett i et kjønnsperspektiv. I denne sammenheng tar hun for seg psykologisk og vitenskapsteoretisk litteratur om kjønnenes psykiske struktur og ser på dette i forhold til vitenskap, politikk og rett. Hun tar utgangspunkt i identitetsutviklingen hos jenter og gutter i tidlige barneår, og mener at ulikheter som skapes i et tidlig barnestadium får konsekvenser for senere ulikheter med hensyn til forståelsen og bruken av vitenskap, politikk og juss. Her skal vi se nærmere på hva dette betyr for jussen.

Det grunnleggende er at retten i det store og hele er skapt av menn. Rettens abstrakte former bygger på mannens forståelse av verden. Men også på andre måter er rettens former mer i samsvar med mannens personlighetstype enn kvinnens. Det gjelder blant annet spørsmålet om grenseoppdragning og objektivitet.

Ifølge Widerberg kan grenseoppdragning, som en følge av kvinnens personlighetstype og karakter, framstå som problematisk og fremmed. Også forestillinger om objektivitet og en felles virkelighet for kjønnene stemmer dårlig med kvinners kunnskaper og deres opplevelser av patriarkat og kvinneundertrykkelse.

Mens menns moral domineres av en *rettighetsetikk*, domineres kvinnenes av en *omsorgsetikk* (Gilligan 1982). I rettighetsetikken står individenes selvrealisering og prinsippet om ikke-innblanding i sentrum. Av dette perspektivet følger en betoning av rettigheter, abstrakt rettferdighet, generelle og klare regler og grenser. I omsorgsetikken står forhold til andre og det å ta ansvar i sentrum. Dette fører til en understrekning av konkret rettferdighet og individuelle unntak. Vi har altså med to ulike tankesystemer å gjøre, og to ulike måter å forholde seg til virkeligheten på.

Mens retten er tilpasset den mannlige tenkemåten, står den kvinnelige i motsetningsforhold til retten.

Begge de siterte forfatterne framhever det maskuline ved retten. En betydningsfull forskjell er at mens Widerberg konsentrerer seg om menns og kvinners forhold til retten, beskriver Frank rettens maskuline utspring. Frank stiller ikke opp noe skille mellom kjønnene når det gjelder rettens påvirkningssmuligheter; lengselen etter farssubstituttet er vel ikke mindre hos kvinner enn hos menn. Hos Frank trer det derfor ikke fram noe skille mellom hvordan kjønnene oppfatter og forholder seg til retten eller hvordan rettens virkninger er for kjønnene. Maktforhold mellom kjønnene blir ikke problematisert.

For Widerberg er det sentralt for forståelsen av hvordan samfunnet fungerer at menn skal bli menn, i harmoni med rettens autoritære preg, mens kvinner utvikler et motsetningsforhold til rettssystemets verdier.

Kjønn og sosialt arbeid

I tillegg til spørsmålet om det er forskjell på menns og kvinners yrkesutøvelse i sosialt arbeid, aktualiserer de nevnte arbeidene spørsmålet om sosionomiens ideologiske bakgrunn.

Det framgår av Widerbergs artikkel at det stort sett er menn som har skapt retten, vitenskapen og politikken. Dessuten skilles det mellom menns rettighetsideologi og kvinners omsorgsideologi.

Sosialt arbeid, i sin ideelle, ideologiske form, blir først og fremst beskrevet som en virksomhet som bygger på omsorgsideologi. Omsorgsideologi finner vi som sentrale elementer innen flere av de behandlingsorienterte yrkene i sosial- og helsevesen. Har vi ikke da å gjøre med en kvinnelig ideologisk bakgrunn for disse virksomhetene? Det har vi åpenbart dersom vi ser på de verdier som omsorgsarbeid tradisjonelt har bygget på, og vi finner solid støtte for et slikt syn ved å gå tilbake i historien og se på noen av grunnlagene for dagens omsorgsideologi. Filantropisk sosialt arbeid, diakoni og sykepleie er eksempler på virksomheter som vokste fram på 1800-tallet med kvinner som drivkrefter. Hva som siden har skjedd i takt med profesjonaliseringen av omsorgsyrkene, er et interessant, men komplisert spørsmål.

Omsorgsideologi, profesjon og kjønn

"Virke sådan i det stille,
det var det jeg gjerne ville"

Ovenstående strofe er hentet fra en sykepleiersang. Omsorgsideologiens plass i forhold til profesjonsinnholdet er klarere og bedre beskrevet når det gjelder sy-

kepleierne enn sosionomene. Jeg vil derfor i dette avsnittet søke å få fram forholdet mellom omsorgsideologi og profesjon ved å se på noen trekk ved sykepleiens utvikling.

Det er mange likhetspunkter når det gjelder den ideologiske bakgrunn for sykepleie og sosialt arbeid. Det er også paralleller når det gjelder utviklingen fram mot en profesjon; teoretisk bakgrunn i flere andre fag, sterk nord-amerikansk påvirkning og uklårheter om fagenes innhold m.v. Om sosionomiens teoretiske grunnlag sier Sune Sunesson:

"Socialarbetaren saknar teoretiska referensramar för sitt arbete, därför att de inte får rum inom ramen för den struktur i vilken han arbetar. Socialvården är därför en god konsument av varje ny modefluga inom den terapeutiska kulturen." (Sunesson 1985 s. 13)

Sykepleiens utvikling er i grove trekk beskrevet i tre faser. Tradisjonsfasen på humanistisk grunnlag (Nightingale-tradisjonen) varte fram til ca. 1945. Deretter kom teknologifasen på et medisinsk grunnlag. Fra ca. 1965 vokste profesjonsfasen på humanistisk grunnlag fram (Frost 1984). Overgangen fra tradisjonsfasen til teknologifasen skjedde over et langt tidsrom fra århundreskiftet, og profesjonsfasen er fortsatt sterkt preget av medisinsk rasjonalitet.

Torunn Hamran (1987) har skrevet en bok om sykepleiefagets utvikling som hun har kalt "Den tause kunnskapen". Hennes grunnleggende tema er at mye av fagets omsorgsinnhold og verdier har blitt borte gjennom medisinerings- og profesjonaliseringsfasen. "The art of nursing" forsvinner til fordel for "the science of nursing":

"Når sykepleiens selvstendige grunnlag "medisineres", skjer det først og fremst ved at sykepleiekunnskapen fratras status. Den gjøres om til "enkle sysler" - husholdningskunnskap - samtidig som oppgavene knyttet til medisinsk behandling betones som vanskelige og viktige. ----

Samtidig blir ikke sykepleiens kunnskapsgrunnlag, som vi har sett eksisterte, tilstrekkelig ivaretatt, og slett ikke på dens egne premisser. Sykepleien mister dermed et *rasjonale* for begrunnelse.

Til slutt, når sykepleiefaget vitenskapeliggjøres - det jeg kaller overgangen fra legens konkrete autoritet til vitenskapens abstrakte rasjonalitet - så betones lydighets- eller egenskapsbeskrivelsene stadig mindre. ---- Når arbeidsprosessen slik skilles fra kunnskap og ferdighet (kompetanse) og metodene (reglene) skal følges og evalueres ut fra kriterier angitt i læreboken, reduseres arbeid til en teknisk kompetanse. Mitchell sammenligner for øvrig sykepleieyrket med ingeniøryrket. Mitchells teori er ikke "moralsk uskyldig", fordi den gir henvisning til å løse praktiske problemer etter et bestemt mønster."

Hamran konkluderer med at

"Det er med utgangspunkt i et ikke-positivistisk erfaringsbegrep at sykepleien må hente sitt grunnlag. Det er her en sykepleieteori må ha sitt utgangspunkt. ---- Selv om sykepleiekunnskapen er blitt mer faglig i *vitenskapelig* forstand, er den ikke blitt mer relevant. ---- Faget har ikke grepet omsorgsarbeidets rasjonalitet. Den holder seg fortsatt innenfor medisinsens logikk. ---- Vi har ikke bare en omsorgskrise i samfunnet. I tillegg befinner den praktiske sykepleien seg også i en begrunnelseskrise."

Hamran bygger for det første på at sykepleievitenskapen er bygget opp med deler fra andre fag, først og fremst medisin og samfunnsvitenskap. Dette fører til at faget får et kunnskapsgrunnlag som har lett for å bli fragmentarisk og ufordøyd, teori og empiri får f.eks. karakteren av "sanne" forklaringer. For det annet er kunnskapsgrunnlaget i det vesentlige hentet fra positivistiske tradisjoner i natur- og samfunnsvitenskapene, med sterk nord-amerikansk innflytelse når det gjelder samfunnsvitenskapene. Begge disse bakgrunnsfaktorene har som resultat at rammene for forståelse og kunnskap *reduseres* i forhold til virkeligheten og moralske verdier.

Når det gjelder forholdet mellom omsorg og profesjon, er det reduksjonen som er sentral, at vesentlige deler av omsorgsbegrepets innhold forsvinner i vitenskapeliggjøringen.

I forholdet mellom profesjon og kjønn, ser vi at det kvinnelige (omsorgen) trenges tilbake til fordel for en vitenskapelig rasjonalitet, som grunnleggende sett er mannlig, og som heller ikke tar opp i seg det kvinnelige grunnlaget når omsorg transformeres til vitenskap.

Juss og kjønn

Langt på vei er også den rettslige regulering på sosialomsorgens område sprunget ut av en omsorgsideologisk bakgrunn, og ikke den maskuline rettighetsideologien, se f.eks. lov om sosial omsorg. Denne loven skulle nettopp ikke gi folk rettigheter, men være et instrument for å dekke deres individuelle behov. Vi ser altså langt på vei sammenfall når det gjelder ideologisk bakgrunn for den faglige profil, lovgivningen og majoriteten av yrkesutøvere. Men allikevel er problemene formidable. Intet er så problematisk å gjennomføre i praksis som en tilfredsstillende omsorg. Har vi med velformulerte rettigheter å gjøre, er svaret ofte et enkelt ja eller nei. I kontrast til dette er omsorgsbegrepet grenseløst og udefinerbart for utenforstående.

Omsorgsideologien støter også på et problem i forhold til den dobbelthet som preger velferdsstatens sosialpolitikk; represjon og hjelp på humanistisk grunnlag. Den offisielle ideologi hyller omsorgen som sosialpolitikens mål. Men det er vel knapt noen seriøse framstillinger av sosialpolitikens funksjoner som ikke også trekker fram den sosiale kontroll som et av sosialpolitikens grunnlag:

"Behovet for intern sosial kontroll, like fullt som ønsket om å hjelpe samfunnets svake, ligger bak veksten i statens makt og myndighetsutøvelse. Nå, som i laissez-faire-epokens tid, ligger det i behovet for å sikre den sosiale orden en kilde til utvidelse av den offentlige sektor som delvis renner på tvers av samfunnets offisielle ideologi om sin stat" (Stang Dahl 1978).

Dette er selvsagt også et forhold som bidrar til å svekke eller umuliggjøre sjansene for realisering av omsorgsverdiene i sosialt arbeid, men jeg forfølger ikke denne problemstillingen videre i denne artikkelen. Det er imidlertid naturlig å trekke fram at tidligere tiders sosialt arbeid var dominert av repressive tiltak og menn som ansvarlige. Først på 1890-tallet kom det et sterkt press på å få kvinner inn i fattigarbeidet. Da fattigvesenet ble drøftet i Kristiania (Oslo) kommunestyre i 1895, ble det hevdet at dette var et arbeidfelt for kvinnene. Men inntil da hadde samtlige som var engasjert i offentlige verv vært menn. I de følgende år ble kjønnsfordelingen jevnere (Seip 1984).

På grunnlag av det materialet jeg har presentert kan vi avslutningsvis stille spørsmålet om lovgivningen, selv om den i tilfellet med lov om sosial omsorg, langt på vei har en feminin ideologisk bakgrunn, allikevel har fått en maskulin form. Transformert til lovgivning, med lovtolkning, og dermed grensesetting, er det mye som kan tale for at det ideologiske grunnlaget blir oppslukt av formen. I forlengelsen av dette spørsmålet, er det rimelig å anta at selv om noen enkelte elementer har feminint grunnlag, så inngår de i et system som er grunnlagt på maskuline verdier. Profesjonaliseringen og vitenskapeliggjøringen av sosionomien fjerner virksomheten fra det kvinnelige omsorgsidealet. Det rettslige systemet fører til at de feminine elementene blir innkapslet i kompetansespørsmål og prosedyrer. Selv om vi befinner oss på et felt der det er mange forutsetninger til stede for gjennomføring av feminine idealer, må vi i denne sammenheng konkludere med at det er så mange *andre* og *sterke* krefter av økonomisk, politisk og organisatorisk art som trekker i motsatt retning.

Litteratur

- Andenæs, Kristian og Ole Kristian Hjemdal: Kvalitative intervjuer med norske sosionomer. Upublisert 1988
- Eckhoff, Torstein: "Rettsvesen og rettsvitenskap i U.S.A.", Akademisk forlag 1953
- Frank, Jerome: "Law and the modern mind", 1930, 6 ed. New York & London 1949
- Frost, Tore: "Kristen omsorgsfilosofi og omsorgsfagenes vitenskapelige utvikling", seminarrapport ved Diakoninstitusjonenes Høgskoler 4.-5. oktober 1984
- Gilligan, Carol: "In a different voice", Harvard University Press 1982
- Hamran, Torunn: "Den tause kunnskapen", Universitetsforlaget 1987
- Mitchell, Pamela: "Grunnleggende sykepleie", bind 1 og 2, Universitetsforlaget 1975 og 1983
- Scip, Anne-Lise: "Sosialhjelpstaten blir til", Gyldendal 1984
- Shaver, Kelly G.: "An introduction to the attribution process", Cambridge, Mass., Winthrop 1975
- Stang Dahl, Tove: "Statsmakt og sosial kontroll - Et bidrag til velferdsstatens historie", i "Om staten", Slagstad, Rune (red.), Pax 1978
- Stjernø, Steinar: "Omsorg - som yrke", Universitetsforlaget 1982

Sunesson, Sune: "Ändra allt!", Liber 1985

Widerberg, Karin: "Några reflexioner om legalstrategi och reflexiv rätt i ett könsperspektiv", Retfærd nr. 42, 1988.

Forfatteroplysninger:

Kristian Andenæs er universitetslektor ved Institutt for rettsosologi, Universitetet i Oslo.